

הטמפלרים

מאת אהרון שרצר, אח לשכת ברקאי

מסדר הטמפלרים, או "אבירי המקדש", היה מסדר אבירים נוצרי-צבאי שנוסד ב 1118, בממלכה הצלבנית בארץ ישראל. ברבות השנים, מסדר זה נקשר באגדות ובסמלים

רבים, חלקם גם קשורים בבניה החופשית.

מסעות הצלב, שהחלו בשנת 1096, היו היענות העולם הנוצרי לקריאת האפיפיור אורבנוס השני ב "ועידת קלרמון" למסע צלב לשחרור המקומות הקדושים בירושלים. בעקבות קריאה קדושה זו התארגן אספסוף למסע הצלב הראשון, שמעולם לא הגיע לארץ ישראל (אך טבח ביהודים). זמן לא רב אחר כך יצא מסע צלב שני מוצלח, בהנהגת הממלכות האירופיות. ירושלים נפלה לידיהם של הצלבנים לאחר קרבות קשים בכל הארץ, והמלך גודפרי מביוון הוכתר כמלך ירושלים.

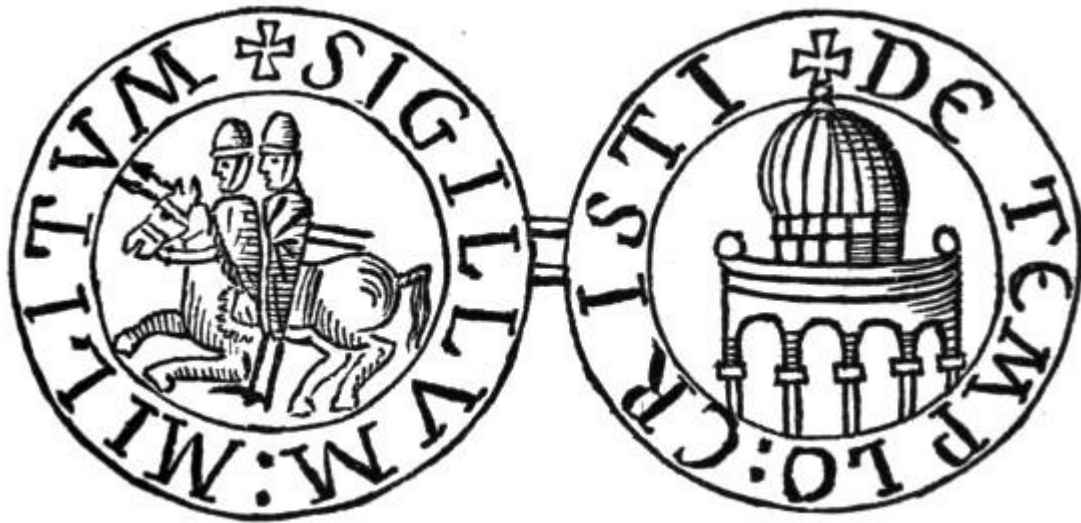

המלך גודפרי מביוון מוכתר למלך ירושלים בשנת 1099

עם ניצחון זה הוגשמה מטרת המלחמה, והדרך למקומות הקדושים נפתחה בפני צליינים מרחבי אירופה. אלו הוזמנו להגיע ולבקר בארץ הקודש, לראות ולגעת במקומות הקדושים, ולנשום את האוויר שנשם ישו מנצרת. אולם, לאותם צליינים מתרגשים המתינו חבורות של שודדים מוסלמים זועמים ששדדו והרגו בהם. לזוועת האצולה האירופית, כנופיות המוסלמים היו מותירות את גופות הצליינים תלויות לראווה כאזהרה לבאים אחריהם. האיתות הזה נקלט היטב אצל מלכי אירופה, שהבינו שהקרב על ירושלים טרם הסתיים.

אל תוך אותה זירה כאוטית ומסוכנת זו צעד גיבור מסעי הצלב, האביר היג דה פאיון, שהציע למלך ירושלים את עזרתו בהגנה על עולי הרגל. דה פאיון ותשעה אבירים שהצטרפו אליו אימצו לעצמם את השם "האבירים העניים של המקדש", ואת סמל זוג האבירים הרוכבים

יחדיו על אותו הסוס. עבורם, סמל זה ייצג עוני חומרי ואת עקרון ההסתפקות במועט (על פי רוח המסדר הבנדקטיני).

סמל מסדר הטמפלרים, משמאל שני האבירים רכובים על אותו הסוס, משמאל סמל מקדש שלמה. למעשה היה זה מסגד כיפת הסלע הסמוך למסגד אל אקצה

הידיעה על המסדר הטמפלרי התפשטה במהירות ברחבי אירופה, והוא החל למשוך אליו אבירים מתנדבים רבים מחצרות האצולה האירופים. מלכים ואצילים אחרים, שלא יכלו להצטרף למסדר העניקו תמיכה כספית ומוסרית למטרה הקדושה והראויה. המסדר הטמפלרי הלך והתחזק במהירות וכדי לשמור על רוחו המקורית, בשנת 1127 שונו חוקיו כך שהנהגתו לא תהיה כפופה לאף אחד מבתי המלוכה, אלא תהיה תחת פיקודו הישיר של האפיפיור בלבד. בשנת 1139 האפיפיור אינוקנטיוס פרסם פסק הלכה (בולה) בשם [Omne Datum](#) [Optimum](#), "כל המתנה בשלמותה" שקבע ששלל מהמלחמה במוסלמים יעבור למסדר בשלמותו, ללא מיסים לכנסיה או למלך. גם האפיפיור שאחרי אינוקנטיוס, קלסטינוס ה-1, פרסם בולה בשם *Milites Templi*, בה הוא מתיר למסדר לבנות כנסיות משלו, לא רק בארץ ישראל אלא גם ברחבי אירופה ולקבור את מתיו בשטח הכנסייה. בפסיקות אלו הכנסייה העניקה למסדר הטמפלרי מעמד כלכלי ודתי שהפך את הצליינות הנוצרית בארץ ישראל מהרפתקה למסע דתי בטוח. ראשי המסדר, מצידם, החליטו להקים כוחות מיוחדים למען ישו וראו בשליחותם מטרה מקודשת. לעומת אבירים חילונים, האבירים הטמפלרים היו נזירים, ששילבו אמונה בשיטת הלחימה (מה שלא היה מקובל עד אז). האבירים לחמו על פי כללים נוקשים, ואסור היה להם לסגת מהקרב יהיה המחיר אשר יהיה. הצלב האדום על שריונם סימל מות קדושים [Martyr](#). מוות בקרב זיכה את הנופלים בתהילה וגמול כספי לשארים.

סמל הצלב האדום של מסדר אבירי המקדש

כהוקרה על פועלם למען הנצרות העניק להם המלך את אחד המקומות הקדושים ביותר בירושלים להקמת המפקדה שלהם, את הר הבית עצמו. אותה מפקדה ראשית הוקמה בדרומו של ההר, במסגד אל אקצה, ומכיוון שהטמפלרים ראו במסגד שריד של מקדש המלך שלמה, הם כינו את המקום "מקדש שלמה", *Templum Solominis*. בחלל שמתחת למסגד הם שמרו על סוסיהם, וכך קיבל המקום את שמו "אורות שלמה". זהו מבנה תת-קרקעי קדום בפינה הדרום-מזרחית של הר הבית, המורכב מקמרונות, 12 מטר מתחת למפלס הנוכחי של ההר. בסוף שנות התשעים, המירו הווקף והתנועה האסלאמית את המבנה למסגד על שם מרואן, שהיה הח'ליף מבית אומיה שבנה את כיפת הסלע. את אותה כיפת הסלע הפכו הטמפלרים לכנסיה בשם *Templum Domini*.

אורות שלמה" שימשו את האבירים הטמפלרים, בתמונה לאחר שיפוץ המקום והפיכתו למסגד

שיטת האימונים והדבקות במשימה, יחד עם המימון והציוד הפכו את המסדר הטמפלרי להצלחה גדולה בשדה הקרב. האבירים סיפקו ליווי חמוש לשיירות עולי הרגל, מגובה ברשת מצודות ותחנות מנוחה מאובטחים לצליינים. בשנת 1153 האבירים הטמפלרים הרחיבו את גבולות הממלכה הצלבנית, והרחיקו את המוסלמים כשכבשו את עיר הנמל הדרומית אשקלון. הקרב הזה התרחש לאחר מצור ממושך וקשה של 7 חודשים על העיר המבוצרת, והיווה איום ישיר על ההגמוניה המוסלמית – מצרית באזור. בתגובה התארגן בשנת 1177 כוח פלישה מצרי שפלש לממלכה הצלבנית מכיוון דרום. ליד גזר, כנגד כוח מוסלמי זה התייצבו אבירים טמפלרים שהביסו את הצבא המוסלמי בקרב הרואי.

בקרב גזר כמה מאות אבירים טמפלרים השמידו צבא מוסלמי שמנה עשרות אלפי לוחמים

ניראה היה שהם בלתי מנוצחים, נוצרה סביבם הילה של כוח ומסתורין. אויביהם המוסלמים רכשו להם כבוד רב והעולם הנוצרי העריץ אותם. הישיבה על הר הבית הגביר והכפיל את המסתורין והכוח של המסדר. כארגון דתי וצבאי הם ניהלו אורך חיים מיוחד. היתה להם היררכיה של דרגות, ומבחני מעבר מדרגה לדרגה, וגם היו להם מפקחים ומדריכים ואמרות סודיות לזיהוי. הם ניהלו טקסים סודיים תחת שמירה קפדנית ובראשם עמד המנהיג, ראש המסדר שכונה הנשיא הגדול (גרנד מטר). אחרי עשורים בארץ הקודש הטמפלרים למדו את מנהגי המקום. הם החלו לעסוק במסחר שהתווסף לזרם התרומות הרבות מארצות אירופה. הפטור ממיסים יחד עם השקעות נבונות הפכו את המסדר לארגון עשיר. האפיפיור היה היחיד שיכל לתת להם הוראות, וראש המסדר, הנשיא הגדול, היה נחשב על פי חוק לקולו של ישו ולמנהיג האבסולוטי של האבירים.

כל זה התרחש על רקע תהליך הפוך, שבו המלכים הנוצרים בארץ הקודש ירדו מכוחם הפוליטי והכלכלי. עושרם של האבירים ושליטתם בדרכים הביאו לשתי התפתחויות חשובות. האחת היתה שהשתנתה תנועת הכסף – במקום לקבל תמיכה ממלכי אירופה, החל המסדר להלוות כסף למלכי אירופה. ההתפתחות השנייה היתה שהמסדר הקים מנגנון להעברת כסף חדשני. עולי הרגל היו מפקידים את כספם בסניף מקומי של המסדר בארץ מוצאם, ובהגיעם לירושלים היו מקבלים את כספם שהפקידו, פחות עמלה כמובן. שיטה זו היתה בטוחה, קלה ופשוטה – כנגד הפקדת הכסף עולה הרגל היה מקבל מכתב מוטבע עם חותם שני האבירים הרוכבים על סוס אחד, וכנגדו היה מקבל את הכסף בארץ הקודש.

שטר ההתחייבות עם חותם שני האבירים הרוכבים על סוס אחד

זאת הייתה, למעשה תחילתה של תנועת הון בנקאית ושימוש בשטר הנייר הראשון. בנוסף לכך, היתה למסדר רשות מהאפיפיור לגבות ריבית, דבר שאסור היה לכל נוצרי אחר. עד סוף המאה ה-11 מסדר הטמפלרים צבר עצמה כלכלית ניכרת, שאת שרידיה ניתן לראות עד היום. הטמפלרים היו מעורבים במימון ובניה של מרבית הקתדרלות הגותיות הגדולות במאות ה-12 וה-13. אך יחד עם ההצלחה הכלכלית של המסדר, נוצרה עוינות ותחרות בינם לבין מלכי אירופה שהיו תלויים במימון ובהלוואות מהמסדר.

מטבע מיוחד, אשר כונה ז'יטון, (Exchequer) הטמפלרים ניהלו רישום פיננסי באמצעות טבלאות הונח על משבצת

מלבד הפרטים היבשים על המסדר הטמפלרי והפיכתו למוסד חשוב בימי הביניים, ישנן אוסף אמונות ואגדות אודות הטמפלרים שנוגעים לעולמם הרוחני. דעה רווחת טוענת שבזמן שהייתם בארץ ישראל האבירים נחשפו לדתות אחרות, ולמרות שראו עצמם טובים יותר ונאורים מהיהודים והמוסלמים הם לא חששו ולמדו את מערכות האמונה והרעיונות ה"אחרים". נטען שהאבירים החלו ללמוד את חכמת הנסתר של הקבלה על פי הכתובים שקדמו לספר הזוהר, ואת המסורות הקדושות והרעיונות של בריאת העולם על פי היהדות. באווירה זו החלו להופיע אצל האבירים רעיונות בלתי טיפוסיים לתקופה, כמו עקרון חופש המחשבה ושוויון בין בני האדם. דגש מיוחד גם הושם על האחווה בין האבירים, כערך עליון במסדר. מכאן אנו יכולים להבין את השפעתו הרבה של מסדר הטמפלרים על הרעיון המסוני.

קבוצה נוספת ששמה נקשר לטמפלרים היתה כת מוסלמית שזכתה על ידם לכינוי "האססונים" שבראשה עמד מנהיג בשם חסן אבן צבאח. כת האססונים, או כפי שהיא נקראת בערבית "ניזארי איסמעלי" היתה ענף של האיסלם השיעי מאזור אירן במקור, שהתפשט לאזור סוריה ולבנון של היום. הכת נחשבה כופרת בעיני האיסלם הסוני, שנלחם בה ללא הרף. השם "אססונים" הוא המקור למילה Assassin שמשמעותה התנקשות, והוא התייחס לאסטרטגיית המאבק של הכת ברודפיהם הסונים, אסטרטגיה שהתבססה על הטמעת מאמינים נסתרים במחנה היריבים, וביצוע של רצח פוליטי של המנהיגים הסונים. השם "אססונים" הוא שיבוש של המילה "חשישינים", כיוון שהחשיש היה הסם ששימש את הכת בין השאר להתפתחות רוחנית. אותה כת בחנה פן אחר לחלוטין של דברי אללה, ויש שמוצאים בהגותה המשך של הדת הזוראסטרית. בשל כך הניזארי איסמעלי נרדפו עד מוות והוכחדו מהמזרח התיכון בידי האיסלם האורתודוקסי (מעטים שרדו עד ימינו בהודו).

הניזארי איסמעילי הצטיינו בהתנקשויות פוליטיות. בציור מהתקופה מתוארת רציחתו של ניזאם אל מולק, ואזיר האימפריה הסלג'וקית בידי הניזארי איסמעילי. כך הפכה המילה "חשישינים" למילה המציינת התנקשות באנגלית.

עוד אומרים על הטמפלרים שהצי שהפעילו היה גדול ונועז, יש אומרים שאף הגיעו ליבשת אמריקה הרבה לפני קולומבוס. המסעות על פני הימים עזרו לטמפלרים להתמחות בשפות זרות, במנטליות של עמים שונים, וביכולת טובה לנהל משא ומתן. תכונות אלה נוצלו היטב על ידם וכך החלו לעסוק הטמפלרים גם בשליחויות דיפלומטיות בשם בתי המלוכה האירופים (תמורת תשלום, כמובן). ואז, כשהטמפלרים בשיא כוחם, הם החלו לעסוק בחפירות מתחת להר הבית. אומרים שהתגלויות שהם גילו הם שהביאו לבסוף לחורבנם. מה הם מצאו באותן חפירות? מאז ועד היום שאלה זו זכתה להשערות וניחושים רבים, שהתפתחו עם השנים למיתוסים ולתאוריות קונספירטיביות.

שיחזור ספינה טמפלרית

יש שאומרים שהטמפלרים מצאו את הגביע הקדוש ממנו שתה ישו בסעודה האחרונה. אחרים אומרים שהם מצאו את ארון הברית של מקדש שלמה. ודעה אחרת אומרת בכלל שהם מצאו את אוצרות המלך שלמה. ויש גם תאוריה נפוצה שאומרת שהטמפלרים מצאו כתבי יד עתיקים של הכתות הגנוסטיות, זרם נוצרי שהוכחד כבר בראשית הנצרות הכנסייתית. על פי תיאוריה זו, מצאו הטמפלרים הוכחות על קשרים של ישו עם מרים המגדלית (מריה מגדלנה), שאף הולידה לו בן יורש. התיאוריה הזאת, כך אומרת התאוריה, העמידה במצב בלתי אפשרי את הכנסייה והטילה ספק בעיקרי האמונה הקתולית. בבסיס התאוריה עומד הסבר שישנה שושלת ירושה לישו, ולכן האפיפיור והכנסייה אינם נציגי האל הלגיטימיים כי אם מתחזים. סרטון הפרסומת שלמטה מציג סרט חדש הצפוי לצאת לאקרנים במהלך 2018 ומחיה את דמותה של מרים המגדלית.

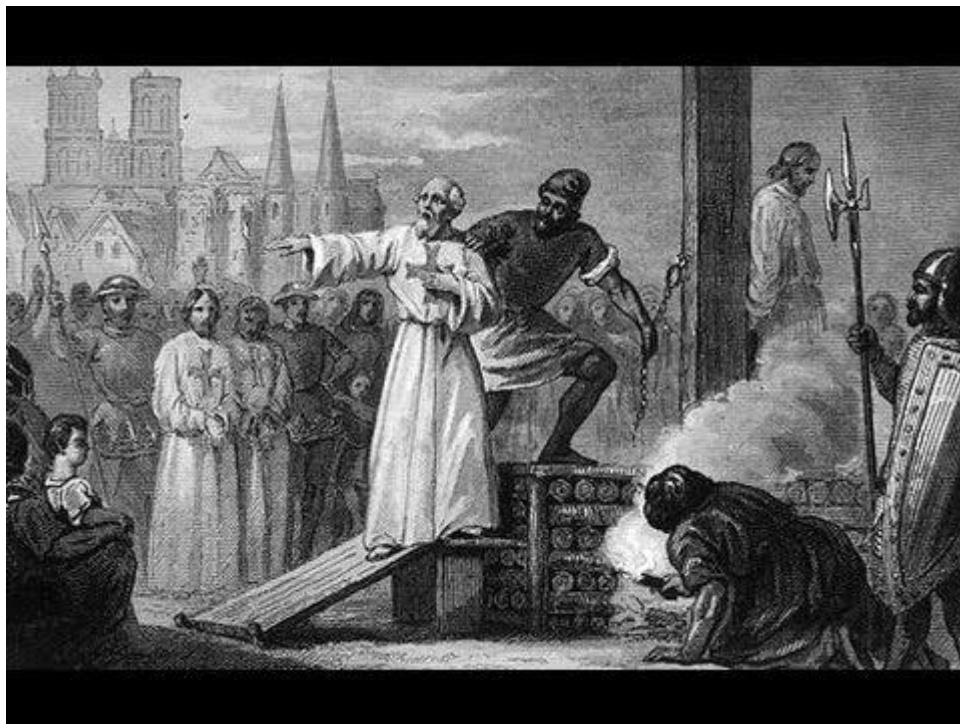
לאחר 200 שנות שלטון נוצרי בארץ ישראל התאחדו המוסלמים תחת הנהגתו של סלאח א-דין, סולטן מצרים וכבשו את הארץ. במקביל, באירופה נחלשה התמיכה במסעות הצלב ובמסדר הטמפלרים. ניסיונות הממלכות הנוצריות להפוך את הגלגל במסעות צלב ולכבוש מחדש את הארץ לא צלחו, ובסופו של דבר המוסלמים הביסו את הנוצרים. בשנת 1290 נכבשה עכו על ידי הממלוכים המוסלמים, ובכך נפל המבצר הצלבני האחרון בארץ הקודש לידי המוסלמים. ללא הבסיס בארץ הקודש, הטמפלרים נסוגו לקפריסין וניסו לעודד התקפה נוספת של הכוחות הנוצריים לכיבוש ארץ הקודש. הנשיא הגדול של המסדר באותה תקופה, האביר הצרפתי ז'אק די מולה פנה לממלכות אירופה ולכנסיה בניסיון לקדם התקפה כזו, אך ללא הועיל. בשנת 1307 התבקש די מולה ע"י האפיפיור קלמנט ה-5 להגיע למפקדת הטמפלרים בפריס כדי לדון בעתיד המסדר.

פיליפ היפה מלך צרפת עוצר את ז'אק די מולה נשיא מסדר הטמפלרים

הזמנה תמימה זו היתה בעצם מזימה שנרקחה על ידי מלך צרפת פיליפ ה-4 ("פיליפ היפה"), ובמרכזה הניסיון לשמוט את חובותיו הרבים למסדר הטמפלרי. אותו מלך צרפתי היה נתון במלחמות בלתי פוסקות נגד אנגליה, מלחמות שהותירו אותו בחובות עמוקים. זו היתה כנראה הסיבה העיקרית לכך שהכתר הצרפתי החליט לעצור את האבירים ולהשתלט על רכושם, כשהכנסייה עושה יחד אחת עם מלך צרפת באותה בגידה.

ביום השישי ה-13 באוקטובר 1307 נעצרו ז'אק די מולה המנהיג ומאות רבות מראשי הטמפלרים. האבירים עברו מסכת עינויים קשה, והואשמו על ידי חוקרי האינקוויזיציה שמכרו בעבור זהב את ארץ הקודש. האשימו אותם גם שהם ניסו להשתלט על צרפת, שהומוסקסואליות הייתה דרך חייהם. נטען שהם הקדישו את עצמם למרים המגדלית ולא לישו, שעבדו אליילים, שסגדו לפסל דמות עם קרניים וזקן. בשנת 1314, לאחר 7 שנים של עינויים קשים הוצא זה מולה להורג בשריפה על המוקד, כשהוא מכחיש את כל הטענות נגדו. מספרים שבזמן שהחלה האש ללחך את גופו קילל די מולה את המלך ואת האפיפיור, והזמין אותם להישפט בפני כס השופט העליון של היקום. תוך זמן קצר מתו שניהם מוות בלתי צפוי.

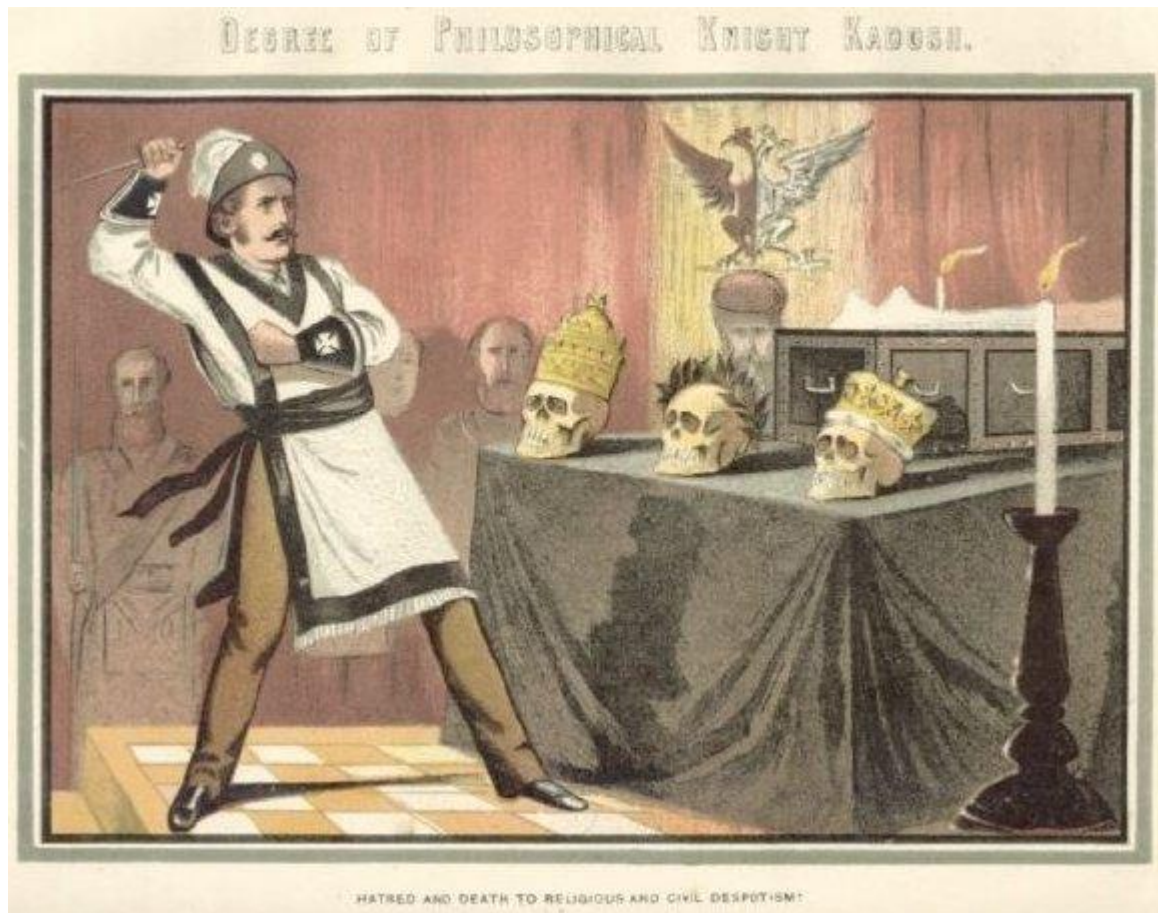

ז'אק די מולה מוצא להורג לאחר שנות עינויים

דבריו האחרונים של די מולה היו: "רחם נא עלי ריבוני, ויהיה משפטך משפט צדק". מאותו הרגע, נעלמו הטמפלרים מההיסטוריה. חלק מהמצודות שלהם הועברו ע"י האפיפיור למסדר ההוספיטלרים ובהמשך למסדר אבירי מלטה. אומרים שאבירים רבים הצליחו לשרוד את החיסול בצרפת ובאנגליה. ושהאוצר האגדי שלהם ממתיך עדיין לחשיפה.

יש המצביעים על הכנסייה ברוסלין שבסקוטלנד כמקום קבורת האוצר הטמפלרי. הכנסייה, שנבנתה כ-20 שנה אחרי ההתרחשויות שתוארו לעיל, הוקמה ע"י האביר סר הנרי סינקלייר. אומרים גם שאותו אציל סקוטי עמד בראש קבוצת אבירים טמפלרים שהשתמשה בצי

הטמפלרי כדי לחצות את האוקיינוס האטלנטי במטרה להקים ממלכת טמפלרים עצמאית בעולם החדש. אותה שושלת סינקלייר הם גם ממייסדי מסדר הבונים החופשים במאה ה-18. הכנסייה שבנו הטמפלרים בראשות סינקלר מלאה בסמלים לא אפיינים כלל לכנסיות כמו גילופי פרחים, צלבי ורד ונחשים מתפתלים על עמודים. סמלים אלה באים גם לביטוי בנוסח הסקוטי של הבניה החופשית, כמו בדרגת אביר נחש הנחושת והרוזנקרויצרים [מסדר צלב הורד].

“איבה ומוות לעריץ הדתי והחילוני”

האם כל זה מקרי? השפעתם של הטמפלרים ניכרים היטב גם בנוסח הסקוטי וגם בנוסח היורקי – היכל ארון הברית העליון. בנוסף לדרגה ה-30 המוקדשת במיוחד למסדר האבירים הטמפלרים, ישנן גם דרגות אחרות, נוצריות במהותן בהן ניכרת השפעת הטמפלרים. בארצות שונות עם קבלת דרגת הקשת המלכותית של שלמה, על המועמד לשחזור באופן סמלי חפירות מתחת למקדש שלמה. הדרגה ה-29, “אביר סקוטי של סנט אנדריו” מבוססת על אירוע שהוליד על פי המסורת המסונית את איחודו של מסדר האבירים עם הרעיון של הבניה החופשית. דרגה זו משמשת כהכנה לדרגה ה-30 “אביר קדוש”. החטיבה הרביעית בנוסח היורקי הנקראת גם דרגות אבירי ההיכלנים כמו מסדר הצלב האדום, ומסדר אבירי מלטה ומסדר אבירי ההיכל ORDER OF NIGHT TEMPLAR, קשורים בקשר הדוק עם

האידיאל האבירות הטמפלרית. בגלל אופיין הנוצרי המובהק של דרגות אלו, הבונים החופשים היהודים נמנעים מלקבל אותם.

תנועת הנוער המסונית "די מולה"

קוראיי, את המסקנות ההיסטוריוסופיות עושה אני בזהירות הראויה, כאילו נמצא אני תחת שיפוטו של האריאופג [גבעה מפורסמת מחוץ לאתונה, שבה ישבו שופטי העיר]. מותו הטרגי של הנשיא הגדול האביר ז'אק דימולה, עמידתו האיתנה, ורוח הצדק שפעמה בליבו עד לרגעיו האחרונים, האצילו השראתם על יורשיו הרוחניים – מסדר הבניה החופשית. לא בכדי נקרא ארגון הנוער העולמי של הבונים החופשים על שמו.

בונה חופשי שהגיע לדרגת האבירות [בנוסח הסקוטי], מצווה לנקום את נקמתם של ז'אק דה מולה ואחי מסדרו בכך שהוא ילחם בכל מקום, בכל עת, ובכל שעה נגד השימוש לרעה בכוח השלטון, נגד העריצות ונגד רודנות חילונית ודתית. מצווה זו להילחם ברודנות תקפה על אנשים רמי מעלה או פשוטי עם, אם אלה לובשים את זר האפיפיור או את גלימת הנזיר. אמירה לוחמנית זו איננה אופיינית לבונים החופשים שנמנעים במופגן לערב דת או פוליטיקה בחייהם המסונים. הסטייה היחידה מנורמה זו באה לידי ביטוי בדרגת האבירים של הנוסח הסקוטי, בכך שהיא מעודדת את האחים לנקוט עמדה פעילה עד כדי הרמת חרב להיאבק ולפעול כדוגמת האבירים הטמפלרים, וללחום מלחמת קודש בעריצות ורודנות של שלטון אזרחי ודתי אשר קושרים קשר יחדיו ומנצלים לרעה את כוחם. דוגמאות לעריצות כזאת לאורך ההיסטוריה יש למכביר, אך המאבק המסוני לא יתבטא בכך שנגמול לעריצות

באלימות. כפי שאמר הקיסר הרומאי והפילוסוף מרקוס אורליוס, המשמש דמות מופת בנוסח הסקוטי: "הצורה הטובה ביותר של נקמה במישהו היא לא לעשות כמוהו".

מסדר הטמפלרים הוא, כמובן רק פרק בודד במכלול מסעות הצלב, שכן היו מסעות צלב לא רק לארץ הקודש אלא גם למזרח וצפונה של אירופה. ליהודים חשבון ארוך וכואב איתם ומשום מה ההיסטוריה היהודית אינה שמה דגש מספיק על המאורעות הטרגיות האלה.

סוף דבר

בעוד שבספרד ובפורטוגל בוטלה האינקוויזיציה מזה מאות בשנים, האינקוויזיציה של הכס הקדוש בוותיקן שברומא ממשיכה לפעול עד ימנו אלה. אמנם מטרותיה שונות וגם שמה שונה. כיום היא מופיעה תחת השם: SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI (הקהילה הקדושה של דוקטרינת המאמנים). בראשה עומד כיום הקרדינל ויליאם ג'וסף לבדה, לפי הוראת האפיפיור יושבת וועדה של תאולוגים מזה שנים מספר תחת חסותו של הקרדינל לבדה, ודנה באפשרות לטהר שמם של מסדר הטמפלרים מאשמת הכפירה שרובצת עליו מזה מאות שנים. הם הספיקו לפרסם חלק מהפרוטוקולים של האינקוויזיציה מאותם הזמנים שנחשבו עד לא מזמן כאבודים. כל זה התאפשר בזכותו של האפיפיור פאולוס השישי שבשנת 1969 בוועידת הוותיקן כאשר הסדיר לתמיד את העניין של מריה מגדלנה והסיר את העננה שרובצה עליה מזה 2000 שנה.

מבקש אני לסיים בביטוי לטיני, אשר מיטיב לתאר את צוואת הטמפלרים, ושמשמש כמוטו במועצה העליונה של הנוסח הסקוטי: Ordo Ab Chao, או בעברית סדר מאי סדר (סדר מתוך הכאוס).

